“ İLETİŞİM AÇISINDAN EXLİBRİS ”

“ EX-LIBRIS IN COMMUNICATION ”

Öğr.Gör.Dr. Gökhan Okur *

Lect.Dr. Gokhan Okur *

ÖZET

Kaynak/göndericinin, belli bir iletiyi, bir kanal aracılığı ya da bir iletişim aracı ile alıcı/hedefe ulaştırmasına iletişim denir. Ekslibris böyle bir tanım içindeki iletişim aracı olarak değerlendirilmemeli, bir sanat yapıtının kurduğu iletişim modeli içinde incelenmelidir.

Ekslibris, kitabın kime ait olduğunu bildiren, sembol ve işaretlerden oluşan, sanat/tasarım ilkeleri doğrultusunda sanatsal öğelerin buluştuğu, belirli sayıda, farklı teknikler ile çoğaltılan, kitapların iç kapağına yapıştırılacak kadar küçük boyutta, çoğunlukla Batı'da yaygın geleneksel, sanatsal bir çalışmadır.

Ekslibris sanat yapıtı olarak değerlendirildiğinde, iki işlevi olmalıdır. Bunlar estetik kaygı uyandırmak ve bir iletide bulunmaktır. Alıcı bunlardan birini yakalayabiliyorsa, o sanat yapıtıyla etkileşime geçmiş olur.

Anahtar Kelimeler: *Ekslibris, İletişim, Yapıt, Etkileşim, Kitap*

ABSTRACT

Ex-libris is a traditional artistic work, which is more common in Western Countries, stating the owner of the book using symbols and signs, meeting the artistic elements in accordance with the principles of art and design, running off copies in certain amounts and different techniques and having small dimensions to be pasted inside the cover of the books.

Ex-libris, as a work of art, must have two functions. These are “having an aesthetic concern” and “giving a message”. If the receiver is able to capture one of these two functions, it means that it is interacted with the work of art.

Providing that a particular message by the source and the sender is delivered via a particular channel or a means of communication to the receiver and the target, this process is called “communication”. However, ex-libris should be considered in the communication model of a “work of art” rather than a communication tool in such definition.

Keywords: *Ex-libris, Bookplate, Communication, Artwork, Interaction, Book*

**Yakın Doğu Üniversitesi (YDÜ), Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi (GSTF), Grafik Tasarım Bölümü, Yakın Doğu Bulvarı, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti - gokokur@gmail.com - http://gokoroko.blogspot.com*

GİRİŞ

Ekslibris , kitabın kime ait olduğunu bildiren, sembol ve işaretlerden oluşan, sanat ve tasarım ilkeleri doğrultusunda sanatsal öğelerin buluştuğu, belirli sayıda, farklı teknikler ile çoğaltılan, kitapların iç kapağına yapıştırılacak kadar küçük boyutlara sahip, daha çok batı ülkelerinde yaygın, geleneksel bir sanatsal çalışmadır. ...'nın kitabı, ...'nın kitaplığına ait veya...'nın kütüphanesinden anlamına gelen ekslibris İngilizce'de 'bookplate' olarak adlandırılır. Köklü bir geleneğe sahip olan ekslibrisin bilinen en eski örneği (Görüntü 1), M.Ö. 1400 yıllarında yapılmış olan III. Amenophis'in kitaplığına ait açık mavi fayans bir objedir "Lamb, (2012)". Kültür ve sanata verdiği büyük önemle tanınan ve M.Ö. 600 yıllarında yaşamış olan Asur Kralı Asurbanipal zamanından kalma ekslibris örneklerinin bulunduğu da belirtilmektedir "Koşay (1977)". Almanya'da 1450 yılında 'kirpici' lakaplı bir papazın adına yapılan çalışma ilginç bir örnektir (Görüntü 2). Ancak M.S. 15. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Almanya'da; ağaç üzerine elle boyanmış basit bir arma ile sahibinin eliyle yazılmış bir sözden oluşan ekslibris , gerçek anlamdaki ilk örneklerdir.

Resim1: *M.Ö. 1400 yıllarında açık mavi renk fayans üzerine yapılan ve III. Amenophis'in kitaplığına ait olan ekslibrisin görüntüsü.*

Resim2: *1450'de 'Kirpici' lakaplı Papaz Johannes Knabebnberg için yapılan çalışmanın üst tarafında 'Hans Igle öpsün sizi' yazmaktadı.*

Ekslibrisin yaygınlaşmasında matbaanın icadı önemli bir rol oynamıştır. Çünkü, matbaanın icadı kitapların çok sayıda basılıp yaygınlaşmasına, kitaplıkların büyümesine ve yeni kitaplıkların oluşmasına, dolayısı ile ekslibrise olan gereksinimin artmasına neden olmuştur. 16. yüzyılda altın çağını yaşayan ekslibris pek çok Avrupa ülkesinde görülmeye başlanmış ve dönemin birçok ünlü sanatçısının üretim alanına girmiştir. 17. yüzyılda varlığını sürdüren ekslibris, 18. yüzyılın sonlarında artık büyük kütüphanelerin vazgeçilmez gereksinimleri arasında yer almaya başlamıştır. 19. yüzyılda endüstri devrimi ile baskı teknolojisi hızlanmış, kitabın varlığı güçlenmiştir. Özel kütüphanelerin yanı sıra büyük kütüphaneler de kurulmuştur. Kitap basımının artması ile beraber her kitaba ve kitap sahibine özgü tasarımlar kullanılmaya başlanmıştır. Bunun yanında 19. yüzyılın sonlarında ekslibris koleksiyonculuğu oluşmuş ve yaygınlaşmıştır. Artık sadece kitaplara yapıştırmak düşüncesi ile yapılmayıp, biriktirme ve değiştirme objesi olarak da kullanılmaya başlanmış ve bu durum ekslibris sanatında yeniden bir canlanmaya neden olmuştur "Pektaş (1996)".

Türkiye'de ekslibrisin tanınması Batı'dan gelen kitaplar aracılığıyla olmuştur. Avrupa ülkelerinde yaygın olarak kullanılan ekslibrislerin yer aldığı kitaplar zamanla ikinci el satışlarla Türkiye'ye gelmiş ve kendi adına ilk ekslibris yapanlar da o dönemin yabancı uyruklu okurları olmuştur "Pektaş (1996)". Türkiye'de 1980'li yıllardan sonra, özellikle güzel sanatlar eğitimi veren okullarda özgün baskı ve grafik tasarım derslerinin verilmesi ile ekslibris yapan kişiler yetişmeye başlamış ve bu kişilerden bazıları yaptıkları çalışmalar ile exlibrisin yaygınlaşmasında önemli rol almışlardır. Örneğin; bu dönemde yetişmiş isimlerden Erdoğan Ergün[2] ve Gökhan Okur, Yakın Doğu Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi tarafından düzenlenen **Uluslararası Rauf R. Denktaş Ekslibris Yarışması**'nın gerçekleşmesi için yaptıkları çalışmalar ile ekslibrisin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde de yaygınlaşmasına önemli katkı koymuşlardır. Ayrıca Yakın Doğu Üniversitesi'nin ev sahipliğini yaptığı, kreatörü ve yürütücüsü Gökhan Okur olan **İkide Bir Sanatsal Atölye Çalışmaları** kapsamında Martin R. Baeyens[3] tarafından yürütülen 'Small is Beautiful' atölye çalışması da yine ekslibrisin Kuzey Kıbrıs'ta yaygınlaşması için önemli bir etkinlik olmuştur. 1997 yılında Prof. Hasip Pektaş tarafından Ankara Ekslibris Derneği'nin (AED) kurulması önemli bir dönüm noktası oluşturarak alana ilişkin çalışmaların gelişme hızında yükselen bir ivme kazanmasına yol açmıştır. AED halen çalışmalarına İstanbul Ekslibris Derneği adı altında devam etmektedir. Derneğin Uluslararası Ekslibris Dernekleri Federasyonu (FISAE) üyesi olması, uluslararası düzeyde yarışmalar ve sergiler düzenlemesi, üniversitelerde konuyla ilgili atölye çalışmalarının (workshop) artması ekslibrisin Türkiye'de de bilindik bir sanatsal çalışma olarak hızla akıllara yerleşmesine neden olmuştur.

Ekslibris, günümüzde sadece kitapların iç kapaklarında yer almamakta, hem sergiler aracılığıyla sanat galerilerinin duvarlarında sanat severlerle buluşmakta, hem de grafik bir ürün olarak koleksiyonları yapılmaktadır.

Ekslibrisin İletişimdeki Yeri

Ekslibris, grafik tasarım ve plastik sanatları bir arada kullanan özgür ve özgün bir sanatsal etkinliktir. Kaynak ve gönderici, belli bir iletiyi, belli bir kanal aracılığı ya da bir iletişim aracı ile alıcı ve hedefe ulaştırmakta ise bu sürece **iletişim** denir "Oskay, (200210-962)". Böyle bir modelde, ekslibrisi sipariş eden kişi 'kaynak', sanatçı 'gönderici', ekslibris 'iletişim aracı' ve bu ekslibrisin yer aldığı kitabı kullananlar da 'alıcı' olarak kabul edilebilir. İlk bakışta bu durum, akıllarda ekslibrisin böyle bir iletişim modeli içinde değerlendirilebileceği gibi bir yanılgı oluşturur. İlerleyen araştırmalar böylesi bir modelin ekslibris için çok da uygun olmadığını ortaya koymaktadır. Burada yapılan hata, ekslibrisi herhangi bir iletişim aracıyla aynı anlamda değerlendirmekten kaynaklanmaktadır.

Ekslibrisin işlevi, başlangıcından bu yana çok değişmiştir. Çıkış nedeni kitabın kime ait olduğunu bildirmek olan ekslibris, günümüze geldikçe bu işlevinin yanısıra sanat ve tasarım alanında aldığı rol ile de izlenmeye başlamıştır. Koleksiyonculuk, sergileme ve yarışmalar bu rolü ya da üstlendiği yeni işlevini belirleyen etkenler olmuştur. Durum böyle olunca, ekslibrisin özellik-

[2] YDÜ, GSTF, Grafik Tasarım Bölümü, Öğretim Üyesi.
[3] Gent Güzel Sanatlar Kraliyet Akademisi-Belçika, Öğretim Üyesi, aktif ressam, grafik sanatçısı ve tasarımcı

leri birçok yönde gelişme göstermiştir. Bir kişi tarafından sipariş edildiği için bir bilgiyi iletmesi, bu özelliklerinden biridir. Diğer bir özelliği ise, sanat severler ve koleksiyoncular için değiş tokuş objesi olarak varlığını sürdürmesidir. Belki de günümüzdeki en önemli özelliği, ekslibrisin sanatçı/grafik tasarımcılarının kendilerini ifade etme, hayal dünyalarını ya da algıladıklarını dışa vurma gibi, salt sanatsal kaygılarla üretilmesidir.

Ekslibrisin geleneksel anlamda üretim süreci, ekslibrisi sipariş veren kişi ile üretecek olan sanatçı veya grafik tasarımcı arasında başlar. Bu başlangıç, sipariş veren kişinin nasıl bir ekslibris istediğine yönelik bilgileri aktardığı andır. Aynı zamanda da tasarımcının sipariş veren kişiyi tanıdığı andır. Bu aşama etkili bir ekslibrisin ortaya çıkması için en önemli aşamadır. Sipariş veren, ekslibris aracılığı ile vermek istediği mesajı bir anlamda sözel olarak kodlar. Bu mesaj, kendisi ya da ismine yapılacak başka birisi hakkındaki özellikleri içeren bilgilerden oluşmaktadır. Bu bilgiler, kişisel bir takım ilgi alanlarından oluşabilmektedir. Sanatçı, bu bilgileri kendi deneyim ve birikimi ile görsel bir dile çevirir ve ifade eder. Ortaya çıkan ekslibris, iletişim içinde sahibinin (burada sahip sipariş edendir) mesajını ileten bir araç konumunda değerlendirilebilir. Ancak gerçek anlamda bir iletişim aracının verdiği mesaj kadar net değildir.

Sipariş dışında üretilen ekslibrislerde, sanatçı ya da grafik tasarımcı için çalışmayı yaptığı kişinin özellikleri, onun üzerinde yaptığı gözlemler ve o kişiyi nasıl algıladığı önemlidir.

Ekslibris sanat yapıtı olarak değerlendirildiğinde, her sanat yapıtında olduğu gibi iki işleve sahip olması gerektiği gerçeğini unutmamak gereklidir. Bunlar, estetik kaygı uyandırmak ve iletide bulunmaktır.

Eğer alıcı bu iki işlevden birini yakalayabiliyorsa, o sanat yapıtı ile etkileşim ortamına girer. Fakat bu iletişim ortamı, terminolojik anlamından çok farklıdır. Çünkü terminolojik anlamında iletişim, iki tarafın da etkin olması ve fikir açısından bir ortak payda üzerinde buluşması ile olasıdır. İletişimde tarafların anlaşmaları, başka bir ifade ile mesajı gönderen tarafın ve alıcı konumunda olan tarafın iletide tam olarak hem fikir olmaları gerekir. Oysa sanatta, iletişim taraflardan birinin etkinliği oranında ayakta kalabilir. Bu ifadeyi açarsak; sanat eseri bir iletişim aracının görevini, bu anlamda üstlenmez. Sanat eseri durağandır. Taraflar ne kadar etkinse sanat yapıtı da o kadar iletide bulunabilir. Örnek olarak, bir edebiyat eserini okuyanlar, kesinlikle o eserden bir mesaj alırlar. Ancak alınan bu mesajlar kişiden kişiye değişir. Bu iletiyi etkileyen faktörler eğitim, çevre kısaca yaşananların bütünüdür "Erinç (1995)". Örneğin, Sıtkı M. Erinç için yapılmış bir ekslibrisi, Erinç'in kendisi ve onunla zaman geçirenler daha iyi anlamlandırabilir. Çünkü etkindirler. Tanımayanlar ise ekslibrisi ya da ekslibrisde kullanılan görsel elemanları kendi etkinlikleri oranında değerlendirebilirler (Görüntü 4). Bu durumda, sanat yapıtı durağan görünür ve izleyicinin etkinliği kadar aktiftir. Bir yapıtı yaratan kişi, kesinlikle bir mesaj vermek için yapıtı oluşturur. Fakat bu mesaj izleyenler tarafından farklı şekillerde alınır. Başka bir örnek; Guernica'yı izleyen bir kişi, Picasso, yaşadığı dönem ve Guernica hakkında bildikleri doğrultusunda yapıttan etkilenir ve anlamlandırır. Sonuç olarak, bir sanat eserini herhangi bir iletişim aracı olarak değerlendirmek yanlış olabilir.

Resim3*

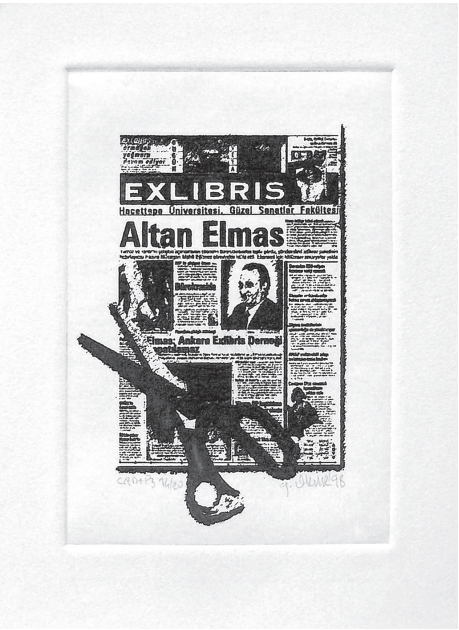
Resim4*

Bir sanat yapıtı sadece anlamsal içerik olarak mesajlar taşımaz. Evrensel anlamda değerlendirildiklerinde, kültürler arası iletişimler kuran görsel iletişim araçları gibi değerlendirilebilirler. Örnek olarak, Yunus Güneş'in ekslibrisinde kullanılan 'Başak Tutan Hatti Tanrı' motifi, Anadolu Kültürü hakkında görsel bir bilgi içermektedir. Bu durum kültürler arası bir iletişim sağlamaktadır (Görüntü 4).

Günümüze geldikçe geleneksel işlevinden uzaklaşıp, sanatsal bir kimlikle varlığını sürdürmeye devam eden ekslibris, tıpkı plastik sanat ürünleri gibi koleksiyonları yapılır, değerli objeler gibi korunur, sanat yapıtı olarak değerlendirilir bir durum kazanmıştır. Bir sanat yapıtını herhangi bir iletişim aracı gibi eş tutmak doğru olmaz. Sanat yapıtının izleyici ile kurduğu iletişim, kitle iletişim modelleri ile ilişkilendirilemez. Kitle iletişimi, gönderici tarafından kodlanan bir iletinin bir kanal aracılığıyla alıcıya kesintisiz olarak ulaşması anlamına gelen bir modele sahiptir. Bu ileti alıcıya her ne sebepten olursa olsun ulaşmıyor ya da farklı göndermede bulunuyorsa iletişim başarısız kabul edilir. Ancak John Fiske'nin 'İletişim Çalışmalarına Giriş' adlı kitabında göstergebilim modellerinden söz edilir ki, bu modellerde iletişim, iletilerin gönderilmesinden öte, bir anlamlandırma süreci olarak değerlendirilir. Bu anlamlandırma sürecinde iletinin gönderimi nasıl olursa olsun iletişimin yine de gerçekleştiğine inanılır. Bu süreçteki aksaklıklarda kültürel farklılıkların rol oynadığı ve bu farklılıkların da toplumsal etkileşimler ile ortadan kalkacağı ileri sürülmektedir. Dolayısıyla bir sanat yapıtı olarak ekslibrisin göstergebilim modelleri içerisinde incelenip, değerlendirilmesi daha doğru olabilir. Sanatçı ya da grafik tasarımcı, gönderici olarak değerlendirildiğinde amaçlı veya amaçsız bir mesajı kodlayarak, ürettiği çalışma aracılığıyla bir göndermede bulunur. Alıcı çok geniş bir kitle olabileceği gibi çok özel, küçük bir topluluk da olabilir. Alıcı ya da okur bu süreçte bir etkileşime girmelidir. Yapıttan girdiği bu etkileşimle doğru orantılı olarak mesajlar alır. Eğer etkileşim yoğun olarak var ise iletişim önemli ölçüde gerçekleşmektedir. Aksi durumda doğal bir sonuç olarak iletişim de başarısız olmaktadır. Örneğin, Altan Elmas'ın özel günlerde mesai arkadaşlarına gönderdiği kutlama zarfları -düzenli olarak yaptığı bir davranış- adına yapılan ekslibris için konu olmuştur (Gö-

Resim3: Erinç'i tanıyanlar, O'nun kitaplara olan düşkünlüğünü, O'nun kullandığı kül kutusunu bilirler ve ekslibrisi bu etkileşim sonucunda anlamlandırırlar. Bu etkileşime giremeyen izleyiciler ise hiç şüphesiz ekslibrisi kendi kültürel ve estetik kriterleri çerçevesinde anlarlar (Gökhan Okur C3,1998,45x70 mm).
Resim4: Yunus Güneş tarafından yapılan "Başak Tutan Hatti Tanrı" motifli ekslibris

rüntü 5). Elmas hakkındaki bu bilgiye sahip olmak, izleyici açısından etkileşimin yoğunluğunu belirlemektedir. Bu bilgi ya da etkileşim olmadığında da ekslibris bir sanat yapıtı gibi izleyicisi ile iletişim kurabilmektedir.

Resim5*

Bir iletişim aracı olarak ekslibris, Fiske'nin 'İletişim Çalışmalarına Giriş' adlı kitabında yer verilen Shannon ve Weaver modelindeki araç çeşitlerinden temsili araçlar kategorisinde de incelenebilir. Temsili araçlar, bir metin oluşturabilmek için kültürel ve estetik uzlaşmaları kullanırlar. Bu araçlar temsili ve yaratıcıdırlar. Sunumsal araçları kaydedebilme özellikleri sayesinde iletişimden bağımsız olarak varolabilirler. Temsili araçların kitap, resim, yazı, fotoğraf, heykel, mimari gibi etkinlikler olduğu düşünüldüğünde her ekslibris de bu etkinliklerin içinde yer alabilir.

Ekslibris göstergelerden oluşan bir anlatımdır. Ayrıca ekslibris, simge ve göstergeleri aynı anda kullanan bir etkileşim yüzeyidir. Bu yüzeyle girilen etkileşim sonucunda göstergelerin anlamlandırılması gerçekleşir. Yüzey üzerindeki 'ekslibris', 'ex' ya da 'bookplate' yazı öğeler simge olarak değerlendirilebilir. Ekslibris kelimesinin anlamı üzerinde önceden bir uzlaşma sağlanmıştır. Bu uzlaşmanın gerçekleşmediği, yani ekslibrisi bilmeyen bir kimse için ekslibris küçük boyutlu bir resim olacaktır. Ayrıca, konulu ekslibrislerdeki simgeler de önceden uzlaşılmış olmalıdır. Örneğin; edebiyat konulu bir ekslibris yarışmasında 'ekslibris' ile birlikte 'literature' ibaresinin de yer alması bir gerekliliktir. Belki de yarışma şartnamelerindeki maddeler ile bu uzlaşma gerçekleştirilmiş olmaktadır. Simgelerle birlikte kullanılan göstergeler de ekslibrisin sahibi ya da konusu hakkında göndermeler yapmaktadır. Ekslibrislerde kullanılan göstergeler genellikle belirtiseldir. Belirtisel göstergeler nesnesi ile arasında doğrudan bağlantılı gösterge-

Resim5: Altan Elmas için yapılmış bu ekslibris, sipariş alınmadan, Elmas'ın belirgin bir özelliğinin gözlenmesi sonucu tasarlanmıştır. Elmas, özel günlerde çalışma arkadaşlarına, gazetelerden kesilmiş köşe yazılarından, fıkralardan, fotoğraflardan, bulmacalardan ve küçük hediyelerden oluşan kutlama zarfları gönderirdi (Gökhan Okur, P3, 1998, 75 x 115 mm).

lerdir. Bunlar gerçekte birbirlerine bağlıdır. Örnek olarak Görüntü 6'daki ekslibris, adına yapılan kişinin mesleği ile doğrudan bağlantılıdır. Diş imgesi, Uğur Altınay'ın diş doktoru olduğuna dair belirtisel, bazı yönleriyle nesnesiyle benzerlikler taşıdığı için de görüntüsel göstergedir. Başka bir örnek olarak Görüntü 7'de L.V. Beethoven'in portresi kendisiyle benzerlikler taşıması bakımından görüntüsel, ekslibris sahibinin müzik sevdiğine ya da müzisyenliğine bir gönderme yaptığından dolayı belirtisel bir göstergedir (Görüntü 7).

Resim6: *Diş hekimi Uğur Altınay için yapılmış ekslibris (Gökhan Okur X3, 1997, 48x50 mm).*

Resim7: *L.V. Beethoven konulu bir exlibris (Walter Wuyts X1/X3, 1988, 100x100 mm),*

İletişimin gerçekleşmesine yardımcı olan kavramlardan birisi de geri beslemedir (feedback). Geri besleme göndericinin etkin bir iletişim kurmasında başvurduğu önemli bir aşamadır. Ancak geri besleme her tür iletişimde aynı etkide değildir. Kitle iletişim araçlarının bazılarında bu durum gerçekleşemez. Örnek olarak bir derslikte verilen ders sırasında, eğitmen ve öğrenci arasındaki iletişimle, uzaktan eğitim araçlarıyla verilen ders sırasında gerçekleşen iletişim arasında geri besleme açısından pek çok farklılık vardır. Derslikte verilen ders sırasında eğitmen öğrencilerden gelen tepkiler (geri besleme) aracılığıyla dersi daha anlaşılır kılabilir. Uzaktan eğitim anında geri besleme çok sınırlıdır. Fakat geri beslemenin olmaması, iletişimin gerçekleşmemesi anlamına gelmez.

Ekslibrisin kurduğu iletişimde geri besleme, sipariş eden ve sanatçı arasında yüz yüze gerçekleşmektedir. Ancak, sergileme sırasında izleyenlerle sanatçı arasında ilişki bu kadar yakın değildir. Yüz yüze iletişim sırasında geri besleme süreklidir. Sanatçı aldığı tepkiler sonucu daha etkin bir ileti oluşturabilmektedir.

SONUÇ

Çeşitli iletişim evrelerine sahip olan ekslibris, basılıp çoğaltılması anlamında bir grafik ürün, sergilenmesi ve koleksiyonlarının yapılması anlamında da sanat yapıtı olarak değerlendirilir. Ekslibrisin iletişim evreleri temelde iki aşamada izlenebilir; İlki, tasarımcı ile ekslibris isteğinde bulunan kişi arasında birebir iletişim, ikincisi ise tasarımcının istekte bulunan kişinin verdiği konuları yorumladığı, biçimlendirdiği ve gerek istekte bulunan kişiyle gerekse diğer izleyicilerle paylaştığı andır. İkinci aşamada tasarımcı, ekslibris aracılığıyla izleyiciye bir ileti aktarımında

bulunur. Ancak bu iletinin etkinliği, izleyicinin ekslibrisle girdiği etkileşimle doğru orantılıdır. Etkileşim ne kadar yoğunsa, ileti de o kadar etkin aktarılır.

Ekslibris, yüz yüze iletişim sağladığı sırada belki de enformel bir iletişim yaklaşımı gösterir. Yüz yüze iletişim, tasarımcı ve sipariş veren kişi ya da tasarımcı-sanatçılar veya koleksiyoncular arasında değiş tokuş ilişkisinde izlenebilir. Fakat, ekslibrisi öncelikle gösterge bilimin kavramları içinde değerlendirmek ve iletişim evrelerini bu yönde incelemek daha doğru bir yaklaşım olur.

Eğer, ekslibrisin oluşturduğu iletişim sürecini bir model içinde değerlendirmek söz konusu ise şöyle bir sonuç ortaya çıkar. İstekte bulunan kişi çevresindeki birçok dışsal gerçeklikle iç içedir. Aynı ortamı ekslibrisi yapan kişi de paylaşır. Sipariş veren kişi, bu dışsal gerçeklikleri algılar ve algıladığı şekilde sanatçıya iletir. Bu iletileri alan ekslibris sanatçısı, benzer gerçekliklerden birebir kendi de etkilendiği için kendi algısının yorumunu da ekleyerek yeni bir ileti oluşturur. Bu ileti artık sadece istekte bulunan kişinin değil, sanatçının da iletisi olur. Ortaya çıkan ekslibris, bir bakıma istekte bulunan kişinin sözel olarak kodladığı mesajın, sanatçı tarafından görsel dile çevrildiği bir araç konumunda ele alınır. Aynı zamanda izleyiciye ulaşan ekslibris, izleyiciyi bir anlamlandırma sürecine iter. Burada unutulmaması gereken en önemli nokta, izleyicinin de benzer dışsal gerçekliklerden etkilendiğidir. Bu etkilenme sonucu algılama, izleyicide de oluşur. Ancak iletinin izleyici tarafından doğru algılanması etkileşimle doğru orantılıdır.

İletişim kavramı, yaygın olarak kullanılan kitlesel iletişimle eş değerlendirilip, anlamı da kitle iletişim araçlarıyla sınırlandırılmaktadır. Oysa iletişim kavramı, yaşamın her anında yaşanılan ve hissedilebilen tüm ilişkilerle bağdaştırılmalıdır. İnsanların güne başlarken yüzlerindeki küçük bir tebessümünden, kitleler arası siyasal, sosyal, bilimsel, sanatsal her ilişkiye varana kadar tüm etkinliklerinde iletişim vardır. İnsan kaynaklı olan her şey kültürü oluşturduğuna göre göstergeler, kodlar, iletişimin aktarılması ve alınması toplumsal ilişkilerin bir sonucudur. İletişim, kültürün yaşayan merkezindedir ve onsuz herhangi bir kültür yok olmakla karşı karşıyadır. Dolayısıyla iletişim ve kültür birbirlerinden ayrılmaz bir bütündür.

Sonuç olarak; ekslibris, kültürler arası iletişim kurabilen sanatsal bir etkileşimdir. Tüm sanat dallarında olduğu gibi, ekslibris de kültürler arasında bir iletişim aracı olarak yerini almıştır. Ancak her sanat yapıtında var olması gereken etkileşim, iletişimde ekslibris için bir ön şarttır.

KAYNAKLAR

ERİNÇ Sıtkı (1995). ***Kültür Sanat, Sanat Kültür,*** *Çınar Yayınları: İstanbul.*

FISKE John (1996). ***İletişim Çalışmalarına Giriş*** *(Çev. Süleyman İrvan), Bilim Sanat Yayınları: Ankara.*

Güneş, Yunus Ekslibrislerim, 2003, http://mimoza.marmara.edu.tr/~avni/yunus/index.html (erişim tarihi 21.03.2013).

İNCEOĞLU Metin (1993). ***Tutum Algı İletişim****, V Yayınları: Ankara.*

Lamb, Annete History of Libraries, 2013, http://eduscapes.com/history/beginnings/1300bce.htm (erişim tarihi 21.03.2013).

Kahramankaptan, Şefik (1993). "Kitaba Görsel Katkı: Ekslibris" ***Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi****, Sayı:154, Sayfa: 74-75.*

Kahramankaptan, Şefik (1993). "Kitabın Tapusu: Ekslibris" ***Tempo Dergisi****, Sayı:41, Sayfa: 90-94*

*Kahramankaptan, Şefik (1993). "Kitaba Mülkiyet Belgesi: Ekslibris"****Art Deco Dergisi****, Sayı:47, Sayfa: 136-139.*

Koşay, Hamit Z. (1977). "Yazı, Kitap Ve Kütüphane Üzerine Düşünceler" ***Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni****, XXVI. Cilt, Sayı:1, Sayfa: 2, http://tk.kutuphaneci.org.tr/index.php/tk/article/viewFile/755/1509 (erişim tarihi 21.03.2013).*

Okur Gökhan, ***İkide Bir Sanatsal Atölye Çalışmaları****, 2011, http://ikidebir.tumblr.com/post/13601102614/small-is-beautiful-martin-r-baeyens, (erişim tarihi 27.03.2013)*

OSKAY Ünsal (2002). ***İletişimin ABC'si****, Der Yayınları: İstanbul.*

Pektaş, Hasip (1989). "Ülkemizde Pek Tanınmayan Bir Sanat Dalı: Ekslibris" ***Milliyet Sanat Dergisi****, Sayı: 220, Sayfa: 42-44.*

Pektaş, Hasip (1992). "Ekslibris" ***Sanat Çerçevesi Dergisi****, Sayı: 166, Sayfa: 43.*

Pektaş, Hasip (1995a). "Ekslibris" ***Media Cat Dergisi, Sayı****: 11, Sayfa: 22-23.*

Pektaş, Hasip (1995b). "Ekslibris" ***Fotoğraf Dergisi, Say****ı: 1, Sayfa: 2-3.*

PEKTAŞ Hasip (1996). ***Ekslibris****, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.*

Prevot, Dominique, Beethoven ex-libris and ex-musicis (yılı bilinmiyor), http://www.lvbeethoven.fr/Portraits/GalleryEx-Libris.html (erişim tarihi 29.03.2013).

The municipal museums of St. Nicholas, The historical narrative Share (yılı bilinmiyor), http://musea.sint-niklaas.be/exlibris/het-exlibris/het-historisch-verhaal (erişim tarihi 28.03.2013).

Yaban, Nesli, Tuğban (2012) "Sanat ve Görsel İletişimin Buluşma Noktası: Ekslibris" Yaşam Bilimleri Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, http://www.yasambilimleridergisi.com/makale/pdf/1356291697.pdf (erişim tarihi 21.03.2013).